

Łukasz Kaczmarczyk

Organizacja i specyfika rozwoju mniejszości buddyjskich w Niemczech

Nurt SVD 46/wyd. spec., 57-71

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Organizacja i specyfika rozwoju mniejszości buddyjskich w Niemczech

Łukasz Kaczmarczyk

Urodzony w Sandomierzu, absolwent Szkoły Głównej Handlowej na kierunkach ekonomia oraz metody ilościowe w ekonomii, a także UKSW na ukończonym z wyróżnieniem kierunku teologia ogólna. Obecnie doktorant w Kolegium Gospodarki Światowej SGH oraz w Instytucie Wiedzy o Kulturze UKSW. Zainteresowania koncentrują się zarówno wokół wybranych aspektów funkcjonowania Unii Europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem wymiaru kulturowego, jak i problematyki kultury krajów niemieckojęzycznych.

Liczba wyznawców buddyzmu w Niemczech

Szacunki dotyczące liczby buddystów w Niemczech charakteryzują się dużą niejednoznacznością, głównie z racji faktu, iż dla wielu wyznawców buddyzmu kryterium przynależności do religii wiąże się raczej z wewnętrznym nastawieniem, nie zaś ze sformalizowanym uczestnictwem w działalności danej wspólnoty wierzących¹. Często buddyzm uznawany jest za kierunek filozoficzny pozbawiony elementów religijnych, gdyż brak w jego doktrynie bezpośrednich odniesień do idei Boga. Z tego względu dość powszechną praktyką jest prowadzenie medytacji buddyjskich jako swoistej „religii obocznej” względem chrześcijaństwa, przez co szacunki liczby praktykujących buddystów podawane w niektórych źródłach mogą sięgać setek tysięcy wiernych².

¹ W opinii ekspertów owa powierzchowność zachodnioeuropejskich wyznawców buddyzmu może przyczynić się do zahamowania jego rozwoju m.in. w Niemczech, szczególnie gdy osoby zaangażowane w niższym stopniu „(...) uświadomią sobie ogrom wysiłku koniecznego do podążania wyznaczoną przez buddyzm drogą”. Por. T. Walker, *Buddhism in Germany Finding New Adherents*, „Deutsche Welle”, 10.10.2007, www.buddhistchannel.tv/index.php?id=3,5133,0,0,1,0 [dostęp: 3.02.2011].

² *Wie viele Buddhisten gibt es in Deutschland?*, http://www.buddhismus.de/07_

Za buddystę w szerokim sensie uznaje się każdego, kto wszedł na „buddyjską ścieżkę” poprzez przyjęcie rytuału trzech schronień: w Buddzie, Dharmie i Sandze, lub należy do jednego z wielu buddyjskich centrów albo stowarzyszeń. Ponadto jedną z kluczowych przesłanek przynależności do religii buddyjskiej jest etniczne pochodzenie, w szczególności azjatyckie, bowiem praktykowanie nauki Buddy na kontynencie azjatyckim ma charakter tradycyjny.

Według Niemieckiej Unii Buddystów (DBU) obecnie około 130 tysięcy Niemców przyznaje się do związków z buddyzmem, lecz – jak podkreślają przedstawiciele DBU – dostrzegalny jest systematyczny wzrost zainteresowania praktykami buddystycznymi, w szczególności w społecznościach o korzeniach chrześcijańskich³. W ocenie Federalnego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych liczba konwersji na buddyzm w Niemczech znacznie przekroczyła liczbę osób przyjmujących religię muzułmańską, szacowaną na 15-40 tysięcy rocznie⁴.

Tabela 1. Struktura narodowościowa
wyznawców buddyzmu w Niemczech

Kraj	Liczba mieszkańców w Niemczech (w tys.)	Odsetek wyznawców buddyzmu w kraju rodzimym (w %)
Tajlandia	54,6	95
Chiny	79,0	ok. 30
Japonia	30,4	ok. 75
Korea Południowa	23,9	23
Sri Lanka	28,8	72
Indie	44,4	1
Indonezja	11,4	1,5
Tajwan	4,6	45
Mongolia	4,4	90
Malezja	4,3	22
Bangladesz	2,8	2
Nepal	2,55	10
Singapur	1,4	43
Myanmar	1,15	90
Korea Północna	1,4	? (ok. 14)
Laos	0,84	75
Kambodża	0,8	90
Bhutan	0,25	75

Źródło: Statistisches Bundesamt für Ende 2008, dane w zaokrągleniu

zahlen.php [dostęp: 11.01.2011].

³ T. Walker, *Buddhism in German...*, dz. cyt.

⁴ Tamże.

Większość wyznawców buddyzmu w kraju to przybysze z Azji, którzy wyemigrowali tu z przyczyn politycznych, ekonomicznych lub rodzinnych. Największa grupa azjatyckich buddystów w Niemczech pochodzi z Wietnamu, skąd emigrowano z powodu wojny domowej i totalitaryzmu w latach 70-tych oraz dużych możliwości podjęcia pracy w byłej NRD w latach 80-tych XX wieku. Obecnie liczba Wietnamczyków w Niemczech wynosi ok. 84 tysięcy osób, statystyki dotyczące populacji wietnamskiego pochodzenia wraz z rodzinami opiewają na ponad 125 tysięcy osób⁵. Tabela 1 – w oparciu o którą można oszacować liczbę wyznawców buddyzmu pochodzenia azjatyckiego w Niemczech na ok. 230-250 tysięcy⁶ – zawiera dane dla innych narodowości, wraz z odsetkiem buddystów w kraju pochodzenia.

Mimo iż buddyzm w prawie niemieckim nie jest uznawany za religię, eksperci twierdzą, iż popularność buddyzmu wiąże się z jego tolerancyjnym charakterem i przekonaniem, że pozostaje otwarty na inne prądy filozoficzne i światopoglądowe⁷. W opinii D. Schneidera, związanego z buddyjską tradycją Shambala: „Buddyści nigdy nie uczestniczyli w żadnych wojnach (...), a w dzisiejszych czasach ludzie obawiają się głównie fundamentalistycznych grup religijnych. (...) Buddyzm występuje przeciw jakimkolwiek ekstremizmom, nie możesz być buddyjskim fundamentalistą”⁸. Niemiecka opinia publiczna postrzega ponadto buddyzm poprzez pryzmat religii, która dostarcza rozwiązań wielu współczesnych problemów, nie tracąc przy tym wyakcentowania radości, wynikającej z wezwania do autorefleksji i osiągnięcia wewnętrznej równowagi⁹.

Istotnym czynnikiem propagowania buddyzmu w Niemczech jest również działalność Dalajlamy, duchowego przywódcy buddyzmu i „jego najznakomitszego ambasadora”, uchodzącego za „(...) jednego ze światowych liderów i jedną z najbardziej rozpoznawalnych postaci, prawdziwego mnicha i wyznawcę, który nie utracił zdolności współczucia”¹⁰. W badaniu przeprowadzonym w Niemczech w 2008 roku przez magazyn „Der Spiegel” ponad 43% respondentów uznało

⁵ *Wie viele...*, art. cyt.

⁶ Szacunki te pozwalają na przyjęcie hipotezy, iż ogólna liczba wyznawców buddyzmu w Niemczech waha się pomiędzy 300 a 350 tysiącami osób.

⁷ *Niemcy: moda na buddyzm*, www.ekai.pl/wydarzenia/x13215/niemcy-moda-na-buddyzm/ [dostęp: 3.02.2011].

⁸ *Wie viele...*, art. cyt.

⁹ Tamże.

¹⁰ Tamże.

buddyzm za religię najbardziej cenioną pokój¹¹, a także bardziej życzliwą i zdolną do nawiązywania przyjaznych kontaktów z otoczeniem niż islam czy chrześcijaństwo. W opinii 44% badanych Dalajlama stanowi wzór do naśladowania, podczas gdy na papieża Benedykta XVI wskazało 42% badanych¹². Dalajlama cieszy się szczególną popularnością wśród osób młodych i dobrze wykształconych, którzy najczęściej wskazywali na buddyzm jako religię „zawierającą cenne wskazówki, jak żyć”¹³. Stąd też za jeden z czynników sukcesu buddyzmu w Niemczech uznaje się liczne doktrynalne odwołania do zmysłów, na które buddyzm kładzie nacisk przez praktyki medytacyjne, ćwiczenia fizyczne i kwestie estetyczne¹⁴.

Niemiecka Unia Buddystów (*Deutsche Buddhistische Union e.V.*)

Niemiecka Unia Buddystów – jako naczelny związek stowarzyszeń i związków buddyjskich w Niemczech – została założona w 1955 roku w Monachium pod nazwą Niemieckie Stowarzyszenie Buddystów (*Deutsche Buddhistische Gesellschaft*), od 1958 roku funkcjonuje zaś pod obecną nazwą.

Głównym celem DBU – jak określono w statucie – jest wspieranie przyjacielskiej współpracy wszystkich wspólnot buddyjskich w Niemczech, niezależnie od przynależności do poszczególnych tradycji religijnych¹⁵, co osiąga się poprzez tworzenie warunków ramowych dla wzajemnej wymiany doświadczeń związanych z nauką i praktyką buddyjską pomiędzy różnorodnymi tradycjami. Istotnym aspektem działalności Unii jest również otwartość zarówno na zagraniczne or-

¹¹ Warto nadmienić, iż „chrześcijaństwo” stanowiło 41% odpowiedzi, „islam” – 1%.

¹² W sondażu dotyczącym popularności wybranych osób publicznych w społeczeństwie niemieckim na Dalajlamę wskazało 83% ankietowanych (na papieża Benedykta XVI – ok. 60%), co pozwoliło mu uplasować się na drugim miejscu (po Baracku Obamie). Por. *Anteil der Befragten, der eine sehr gute oder eher gute Meinung über die folgenden Personen des öffentlichen Lebens hat*, styczeń 2009, www.de.statista.com/statistik/daten/studie/5392/umfrage/beliebte-personen-des-oeffentlichen-lebens/ [dostęp: 3.02.2011].

¹³ *Germans Prefer Dalai Lama to Pope Benedict, Says Study*, „Deutsche Welle”, 14.07.2007, www.buddhistchannel.tv/index.php?id=3,4482,0,0,1,0 [dostęp: 3.02.2011].

¹⁴ T. Walker, *Buddhism in Germany...*, dz. cyt.

¹⁵ Ów ekumeniczny charakter Unii widoczny jest także w strukturze zarządzania organizacją, do której włącza się przedstawicieli wszystkich tradycji buddyjskich obecnych w Niemczech. *Organe der DBU*, www.dharma.de/dbu/frameset.php?content=http://www.dharma.de/dbu/dbu_organe.html [dostęp: 3.02.2011].

ganizacje buddyjskie, jak i inne religie oraz wspólnoty o odmiennym światopoglądzie¹⁶. Aktywność DBU opiera się w dużej mierze na działalności publicznej poprzez wydawane pisma („Buddhismus aktuell”) oraz materiały informacyjne, jak i organizację licznych wystaw tematycznych czy regularnych kongresów poświęconych nauce Buddy¹⁷.

Mimo iż można stwierdzić istnienie ok. 600 grup i gmin wyznawców buddyzmu w Niemczech – choć jeszcze w latach siedemdziesiątych było ich jedynie nieco ponad 30 – Unia skupia 59 rozmaitych gmin i organizacji buddyjskich, które w całych Niemczech prowadzą ponad 500 centrów, grup medytacyjnych i modlitewnych, domów seminarijnych oraz klasztorów. Większość członków Unii to osoby pochodzenia niemieckiego, przeważają wyznawcy Buddyizmu Diamentowej Drogi, którzy stanowią $\frac{1}{3}$ liczby członków, prowadząc ponad 130 ośrodków i grup medytacyjnych¹⁸. Unia nie obejmuje jednak licznych azjatyckich stowarzyszeń i pagod buddyjskich oraz organizacji o charakterze międzynarodowym, takich jak:

nowa tradycja Kadampa, posiadająca 14 centrów i 32 filie (z racji sporów o praktyki medytacyjne uznawana przez niektóre szkoły buddyzmu tybetańskiego za kontrowersyjną);

Soka Gakkai International – laicka tradycja, oparta na Lotus-Sutra, z ok. 12 milionów wyznawców, w tym – 3,5 tysięcy w Niemczech;

różnorodne grupy tradycji Zen, w tym także Niemiecki Związek Zen, prowadzący w Niemczech 29 centrów i punktów kontaktowych;

organizacje należące do nurtu buddyzmu Chan (chińskiego Zen)¹⁹, w tym wielkie świątynie Fo-Guang-Shan w Berlinie i Frankfurtcie, świątynia Tao Chan w Wiesbaden czy świątynia Dingshan w Aue.

¹⁶ *Deutsche Buddhistische Union e.V. Buddhistische Religionsgemeinschaft. Satzung*, www.dharma.de/dbu/pdfdocs/info_dbu-satzung.pdf [dostęp: 11.01.2011].

¹⁷ Tematyka zorganizowanych dotychczas kongresów koncentrowała się wokół: 2004 r. – „Starość, choroba, śmierć”, 2005 r. – „50 lat DBU”, 2006 r. – „Uzdrowienie ciała i duszy”, 2007 r. – „Życie buddyjskie, ale jakie? – Wizje, założenia, rozwój”, 2008 r. – „Drogi przyszłości – dzieci, młodzież, rodzina”, 2009 r. – „Dajlajlama”, 2010 r. – „Działać ODPOWIEDZIALNIE – praca środowisko gospodarka”. *DBU – Kongress 2010*, www.buddhismus-kongress.de/ [dostęp: 4.02.2011].

¹⁸ *Wie viele...*, art. cyt.

¹⁹ Obecnego w Niemczech od 1922 r.

Rozwój buddyzmu Theravada w Niemczech

Istotnym wydarzeniem w propagowaniu buddyzmu w Niemczech była działalność Asoki Weeraratny – założyciela i sekretarza Lankijskiego Towarzystwa Dhammaduta (*Lanka Dhammaduta Society*), przekształconego w 1957 roku w Niemieckie Towarzystwo Dhammaduta (*German Dhammaduta Society*) na Sri Lance. 20 lutego 1953 wyruszył on ze Sri Lanki, by zbadać i opisać stan społeczności buddyjskiej w Niemczech Zachodnich, a także rozpoznać możliwości jej rozwoju²⁰. Podczas podróży po Niemczech A. Weeraratna odwiedził m.in. Hamburg, Monachium, Berlin, Stuttgart, Bremę, Frankfurt, Bonn oraz Kolonię, a także miejsce budowy powstających naówczas Centrum Buddyjskiego oraz wihary, wraz z rozwijającym się obok nich ośrodkiem dla *upasaka* (osób świeckich).

Zapiski z podróży A. Weeraratny wskazują, że już w latach 50-tych istniały w Niemczech m.in. – Hamburgska Społeczność Buddyistów, której przewodniczącemu A. Weeraratna przekazał manuskrypt, Monachijska Społeczność Buddystów, propagująca buddyzm poprzez wydawanie czasopisma „Indyjski Świat” („*Indische Welt*”), z przewodniczącym Von Meng, który otrzymał posążek Buddy, jak i dwie społeczności w Berlinie: Towarzystwo Przyjaciół Buddyzmu (*Gesellschaft für Freunde Des Buddhismus*), prowadzone przez F. Knoblocha, oraz Gmina Buddyjska (*Buddhistische Gemeinde*) z przewodniczącym L. Stutzerem. A. Weeraratna odwiedził również największą wówczas bibliotekę buddyjską w Niemczech, znajdującą się w Stuttgarcie, prowadzoną przez małżeństwo Ankenbrandów²¹.

W raporcie końcowym, sporządzonym już po powrocie na Cejlon w maju 1953 roku A. Weeraratna napisał: „(...) ogólny światopogląd Niemców zmienił się po wojnie w sposób szczególny. Gorzkie doświadczenia minionych wojen światowych pokazały im, iż «wszystkie rzeczy uwarunkowane przemijają, są ulotne», a Niemcy na pytania o wojnę odpowiadają jedynie «Alles kaputt» («Wszystko zniszczone»). Buddyzm ze swoimi Czterema Szlachetnymi Prawdami i Trzema Znakami uniwersalnymi zjawisk uwarunkowanych: nietrwałością, cierpiętnością i niesubstancjalnością uznali oni za najlepszą naukę, jaka kie-

²⁰ Żegnany na lotnisku Ratmalana w Colombo A. Weeraratna otrzymał posążek Buddy oraz święty manuskrypt, które miały zostać przekazane niemieckim buddystom jako wyraz uznania i szacunku. S. Weeraratna, *Spread of Buddhism in Germany*, 15.11.2010, „Lanka Daily News”, www.buddhistchannel.tv/index.php?id=3,9675,0,0,1,0 [dostęp: 29.12.2010].

²¹ Tamże.

dykolwiek znana była ludzkości". W oparciu o relacje A. Weeraratny²², lankijska społeczność buddyjska doszła do przekonania, iż Niemcy powinny stanowić „puls Europy”, z którego – przy pomocy miejscowych wspólnot – można utworzyć centrum propagowania idei buddyjskich na kontynencie europejskim²³. Podczas spotkania podsumowującego misję A. Weeraratny podjęto także decyzję o utworzeniu w Niemczech Centrum Buddyjskiego, w skład którego miał wejść klasztor, sala wykładowa, biblioteka oraz ośrodek dla osób świeckich²⁴.

15 lutego 1957 wyruszyła ze Sri Lanki do Niemiec – pod kierunkiem Czcigodnego Soma Thera – pierwsza misja buddyjska, zorganizowana przez trzech mnichów ze świątyni Vajiraramaya²⁵. Wymiernym efektem misji był zakup Domu Buddyjskiego w Berlinie, który odnowiono i wyposażono, czyniąc zeń miejsce pobytu trzech *bhikku*, regularnie prowadzących medytacje i wykłady na temat nauki Buddy²⁶.

²² A. Weeraratna wskazał zarówno na stosunkowo dużą liczbę wyznawców buddyzmu Theravada w Niemczech, jak i na fakt, iż kraj ten „(...) zajmuje szczególne miejsce w Europie, z racji wyjątkowego wpływu na ubogacenie europejskiej myśli, kultury i nauki”. Tamże.

²³ Podczas obchodów 50. rocznicy pierwszej lankijskiej misji buddyjskiej w Niemczech w 1957 r. w Colombo, Ambasador Niemiec w Sri Lance, J. Weerth, powiedział: „Niemcy od zawsze zafascynowani byli nauczaniem Buddy. A. Schopenhauer nazwał buddyzm najdoskonalszą z religii światowych. A. Einstein powiedział, że jeśli istnieje jakakolwiek religia zdolna wyjść naprzeciw potrzebom współczesnej nauki, jest nią z pewnością buddyzm. Dlaczego fascynujemy się buddyzmem? Ponieważ jest to filozofia racjonalizmu, realizmu i etycznej czystości. Szacunek buddyzmu wobec każdego ze stworzeń powinien stanowić podstawę uniwersalnej etyki społecznej, opartej na świadomości ekologicznej, społecznej sprawiedliwości oraz pokoju na świecie”. J. Perera, *Buddhism Rising Rapidly in Europe, Say Germans*, „The Buddhist Channel”, 25.08.2007, www.buddhistchannel.tv/index.php?id=3,4744,0,0,1,0 [dostęp: 3.02.2011].

²⁴ Por. także, *Berlin Temple to Attract Germans to Sri Lanka*, „Asian Tribune”, 25.03.2008, www.buddhistchannel.tv/index.php?id=3,6096,0,0,1,0 [dostęp: 2.02.2011].

²⁵ Byli to ponadto: Czcigodny Kheminda oraz Czcigodny Vinitha.

²⁶ W ocenie dra W. Schumanna, autora wielu książek dotyczących buddyzmu i byłego kanclerza ambasady niemieckiej w Colombo: „Dom Buddyjski (...) po wojnie znajdował się w opłakanym stanie i prawdopodobnie zostałby rozebrany lub sprzedany na aukcji, gdyby nie pomoc pochodzącego z Cejlonu Niemieckiego Stowarzyszenia Dhammaduta, które odziedziczyło dużą kwotę po niemieckim buddycie”. Por. także, *First Sri Lankan Buddhist Mission to Germany 1957*, „Asian Tribune”, 15.06.2007, www.buddhistchannel.tv/index.php?id=3,4319,0,0,1,0 [dostęp: 3.02.2011].

Miejsca kultu buddyjskiego w Niemczech

Dom Buddyjski w Berlinie (*Das Buddhistische Haus*)

Dom Buddyjski został wybudowany we Frohnau (przedmieścia Berlina) w 1924 roku przez P. Dahlke (1865-1928)²⁷, jednego z pierwszych lepiej znanych niemieckich buddystów, poszerzony następnie o „(...) jedną z najlepszych bibliotek buddyjskich w Europie”²⁸. Jest to najstarsza i największa świątynia buddyjska tradycji Theravada na kontynencie europejskim²⁹, nad którą pieczę od 1957 roku sprawuje Niemieckie Stowarzyszenie Dhammaduta, na czele z dyrektorem T. Weeraratne³⁰. Obecnie przebywa w niej dwóch mnichów lankijskiego pochodzenia: Ven. Dikwelle Seelasumana Thera i Ven. Wilachchiye Dhammavijaya Thera³¹, wspomaganych przez cztery osoby zajmujące się utrzymaniem Domu³².

Zgodnie z raportem sporządzonym przez Stowarzyszenie, w latach 2005-2008 świątynię – w szczególności w okresie letnim – odwiedzało ok. 40 osób dziennie. Zanotowano znaczną liczbę grup szkolnych, co należy powiązać z reformą szkolnictwa, po której zachęcono uczniów do poznawania różnorodnych tradycji religijnych³³. Wśród odwiedzających

²⁷ P. Dahlke zetknął się z buddyzmem w podróży do Azji, podczas której odwiedził m.in. Cejlon. Był także wydawcą dwóch czasopism poświęconych tematyce buddyjskiej: „Neubuddhistische Zeitschrift” oraz „Brockensammlung. Zeitschrift für angewandten Buddhismus”.

²⁸ *Berlin Vihara Draws Many Westerners*, „Asian Tribune”, 4.05.2009, buddhistchannel.tv/index.php?id=3,8096,0,0,1,0 [dostęp: 2.02.2011].

²⁹ J. Perera, *First Anniversary of Sri Lanka's Buddhist Mission to Germany*, „Asian Tribune”, 9.02.2007, www.buddhistchannel.tv/index.php?id=3,3713,0,0,1,0 [dostęp: 4.02.2011].

³⁰ M. Baumann, S.M. Behloul (Hg.), *Religiöser Pluralismus. Empirische Studien und analytische Perspektiven*, Bielefeld 2005, s. 128.

³¹ *New Resident Monk Appointed for the Berlin Vihara*, „The Buddhist Channel”, 7.08.2007, www.buddhistchannel.tv/index.php?id=3,4619,0,0,1,0 [dostęp: 3.02.2011]

³² *Berlin Vihara Draws Many...*, art. cyt.

³³ Według prof. K. Heinz-Golzio z Uniwersytetu w Bonn wprowadzenie buddyzmu do programów szkolnych „(...) jest szansą na nauczanie młodszych pokoleń Niemców buddyjskich wartości i buddyjskiej etyki, miłowania dobroci i współczucia, a także bezinteresowności – szczególnie w epoce materializmu, konsumeryzmu, ekologicznej nieodpowiedzialności, zagrożeń ekologicznych, terroryzmu i wojny. Wielu mieszkańców Europy Zachodniej utraciło zaufanie do chrześcijaństwa i poszukuje racjonalnych sposobów rozwoju życia duchowego. Poszukuje także wskazówek prowadzących do przepełnionego sensem

Dom Buddyjski znaleźli się także mnisi pochodzący z Niemiec, z zagranicy, delegacje ze Sri Lanki, członkowie rozmaitych stowarzyszeń, naukowcy, deputowani niemieckiego Parlamentu oraz turyści³⁴.

Cechą charakterystyczną świątyni jest fakt, iż uchodzi ona za jedną z niewielu wybudowanych w Europie Zachodniej świątyni buddyjskich pozbawionych konotacji etnicznych, przez co cieszy się dużą popularnością wśród zachodnioeuropejskich społeczności buddyjskich. W 2007 roku Lakshman Perera, w imieniu Forum Buddyjskiego w Berlinie, zaproponował, by przekształcić berlińską wiharę w ośrodek wielokulturowy i otwarty na wszelkie religie, co wywołało liczne sprzeciwy Niemieckiego Stowarzyszenia Dhammaduta³⁵. W 2008 roku Dom Buddyjski został uznany przez miejscowe władze za niemiecki zabytek narodowy³⁶. Jak stwierdził dr R. Koloska, członek Komitetu Wykonawczego Niemieckiej Unii Buddyjskiej: „Dom Buddyjski powinien także w przyszłości być pełen mnichów, mniszek, świeckich wiernych obu płci (*upasakas* i *upasikas*), przyjaciół, nowicjuszy i wielu zainteresowanych buddyzmem osób. Dom powinien wspierać dążenia do udoskonalania duchowej pracy nad sobą wszystkim, którzy rozumieją fundamentalne znaczenie przesłania Buddy i chcą realizować wymogi dhammy w swoim życiu”³⁷.

Klasztor Muttodaya w Herrnschrott

Leśny klasztor Muttodaya w Herrnschrott wybudowany został przez mnichów tajskiej tradycji Theravada. *Muttodaya* oznacza w języku pali „wyzwolone serce”, a określenie to ma wyznaczać cel przyświecający miejscowej wspólnotie³⁸. Ośrodek „(...) nie stanowi w zamyśle założycieli miejsca odosobnienia, centrum seminaryjnego, ani też świątyni służącej określonym celom kulturalnym. (...) Zarówno mnisi, jak i osoby

i szczęśliwego życia”. Fragment przemówienia prof. K. Heinz-Golzio „Wkład Niemiec w rozwój buddyzmu Theravada i recepcja buddyzmu w Niemczech oraz jego wpływ na kulturę niemiecką”, wygłoszonego z okazji obchodów 50. rocznicy pierwszej lankijskiej misji buddyjskiej w Niemczech, cyt. [za:] J. Perera, *Buddhism Rising Rapidly...*, dz. cyt.

³⁴ Tamże.

³⁵ R.D. Wickramaratne, *Berlin Vihare – Gateway of Buddhism to the German World*, „Asian Tribune”, 24.06.2007, www.buddhistchannel.tv/index.php?id=3,4369,0,0,1,0 [dostęp: 3.02.2011].

³⁶ J. Perera, *Berlin Temple...*, dz. cyt.

³⁷ J. Perera, *First Sri Lankan...*, dz. cyt.

³⁸ *Muttodaya Forest Monastery*, www.muttodaya.org/en/main.html [dostęp: 2.02.2011].

świeckie bowiem wezwane są do aktywnego uczestnictwa m.in. w medytacjach, wykładach i dyskusjach na temat dhammy³⁹. *Muttodaya is not meant to be a retreat centre, a seminar centre or a temple serving a particular cultural purpose. However, both monastics and laypeople are encouraged to stay at the Monastery to participate in activities such as meditation, studies and Dhamma discussion.*

Klasztor – utrzymywany z dobrowolnych datków osób świeckich (*dana*) – zamieszkuje trzech mnichów praktykujących w oparciu o tradycyjną naukę *dhamma-vinaya*. Przełożonym klasztoru jest urodzony w Niemczech i wyświęcony w tajskiej świątyni Nong Pa Pong bhikku Ajahn Cattamalo, który pobierał nauki w Tajlandii oraz Australii. Tan Gavesako jest z pochodzenia Czechem, wyświęcony został w 2001 roku w świątyni Wat Amaravati w Wielkiej Brytanii, kształcił się także w Tajlandii, we Włoszech, Szwajcarii i Nowej Zelandii. Trzeci z mnichów, bhikku Tan Mettiko – niemieckiego pochodzenia – święcenia odebrał w świątyni Wat Pa Nam Rin w Tajlandii⁴⁰.

Dom Ciszy (*Haus der Stille*) w Roseburgu

Ośrodek w Roseburgu powiązany jest z hamburskimi wspólnotami buddyjskimi, które powstawały tam już od 1906 roku, skupiając głównie ludność niemiecką poszukującą w religiach Wschodu nowych doświadczeń religijnych. W 1954 roku w Hamburgu utworzono Towarzystwo Buddyjskie Hamburg (*Buddhistische Gesellschaft Hamburg*), w skład którego weszły liczne, mniejsze wspólnoty wyznaniowe. Od końca lat sześćdziesiątych w mieście działa grupa wyznawców Zen, w latach siedemdziesiątych pojawiła się wspólnota buddystów tybetańskich, którzy utworzyli tu własny ośrodek⁴¹. Obecnie w Hamburgu funkcjonuje ponad 40 rozmaitych centrów nauki buddyjskiej, reprezentujących całe spektrum tradycji buddyzmu: od grup praktykujących w nurcie Theravada, po wspólnoty Zen i zróżnicowane szkoły buddyzmu tybetańskiego⁴².

³⁹ *Theravada Buddhist Community Rises in Herrnschrott*, The Buddhist Channel, 18.07.2008, www.buddhistchannel.tv/index.php?id=3,6829,0,0,1,0 [dostęp: 2.02.2011].

⁴⁰ Tamże.

⁴¹ M. den Hoet, *One Hundred Years of Buddhism in Hamburg*, "The Buddhist Channel", 11.06.2006, www.buddhistchannel.tv/index.php?id=3,2803,0,0,1,0 [dostęp: 4.02.2011].

⁴² Na miejscowym uniwersytecie uruchomiono kursy związane z buddyzmem oraz filologią buddyjską. Por. tamże.

Dom Cisy został powołany do życia przez Towarzystwo Buddyjskie z Hamburga w 1962 roku, stanowiąc jeden z najstarszych w Niemczech ośrodków medytacyjnych i miejsc spotkań buddystów. W skład ośrodka wchodzi trzy budynki, łącznie z miejscami noclegowymi dla gości i salą medytacyjną⁴³. Dom Cisy jest miejscem spotkań Medytacyjnego Zespołu Roboczego (*Arbeitsgemeinschaft für Meditation e. V.*), założonego w 1983 roku, który raz do roku organizuje – zainicjowane w 1975 roku przez T. Packera – tygodnie medytacyjne, cieszące się coraz większą popularnością⁴⁴.

Europejski Instytut Buddyzmu Stosowanego w Waldbröl

Europejski Instytut Buddyzmu Stosowanego (*European Institute of Applied Buddhism*) to świeckie centrum, założone w 2008 roku⁴⁵ w miejscowości Waldbröl przez buddyjskiego mnicha tradycji Zen – Thich Nhat Hahna, który wyemigrował z Wietnamu w 1966 roku⁴⁶. Celem przyświecającym działalności ośrodka jest ukazanie możliwości zastosowania buddyjskiej nauki w życiu codziennym, w szczególności poprzez kształtowanie właściwej świadomości jako drogi do osiągnięcia oświecenia. Działająca w ramach Instytutu organizacja uznawana jest za jednego z najaktywniejszych członków Niemieckiej Unii Buddyjskiej⁴⁷.

Obecnie w Waldbröl przebywa ok. 20 mnichów buddyjskich, choć po tym jak 19 listopada 2010 miejscowe władze udzieliły zgody na rozbudowę centrum, ma ono stanowić ośrodek seminaryjny zdolny pomieścić 60-80 mnichów oraz ponad 200 gości⁴⁸. Projekt ma pochłonąć ponad 10 milionów euro, a jego ukończenie planowane jest na rok 2015.

⁴³ *Willkommen im Haus der Stille*, www.hausderstille.org/ [dostęp: 4.02.2011].

⁴⁴ *Vorstellung der AG MED in der Homepage des Hauses der Stille*, www.hausderstille.org/0290adb4-9929-47f2-ace9-5ab40ca31646.html [dostęp: 4.02.2011].

⁴⁵ *The European Institute of Applied Buddhism*, www.roulette404.multiply.com/journal/item/6001 [dostęp: 3.02.2011].

⁴⁶ Uznaje się, iż jest on – oprócz Dalajlamy – najbardziej rozpoznawalną postacią współczesnego buddyzmu w Europie. Por. *Thich Nhat Hahn*, www.seaox.com/thich.html [dostęp: 4.02.2011], *Europe's Largest Buddhist Centre to Be Built in Germany*, 19.11.2010, Deutsche Presse Agentur (DPA), www.buddhistchannel.tv/index.php?id=3,9686,0,0,1,0 [dostęp: 20.11.2010], M. Fiedler-Heinen, *Buddhismus-Zentrum will im Herbst eröffnen*, 22.05.2008, www.rundschau-online.de/html/artikel/1209913598241.shtml [dostęp: 2.02.2011].

⁴⁷ *EIAB. Gruppen-Details*, www.buddhismus-deutschland.de/dbu/frameset.php?content=http://www.buddhismus-deutschland.de/dbu/gruppen_details.php~id=914 [dostęp: 4.02.2011].

⁴⁸ *Europe's Largest Buddhist Centre...*, art. cyt.

Podsumowanie

Dynamiczny rozwój wspólnot buddyjskich w Niemczech to wynik nie tylko aktywnych działań misyjnych wyznawców buddyzmu, którzy już w latach pięćdziesiątych podejmowali próby tworzenia ośrodków propagowania buddyzmu w tym kraju, lecz także specyficznego klimatu intelektualnego, który – w zderzeniu z doświadczeniem wojny – sprzyjał poszukiwaniom nowego sensu życia w filozofii Wschodu. Nieprecyzyjne szacunki dotyczące liczby wyznawców buddyzmu w Niemczech nie pozwalają na dokładne określenie stopnia oddziaływania religii buddyjskiej na niemieckie społeczeństwo, lecz systematyczny wzrost liczby organizacji i miejsc kultu buddyjskiego w Niemczech wyraźnie wskazuje na fakt, iż religia ta cieszy się coraz większą popularnością, wpisawszy się już na stałe w krajobraz obecnych w Niemczech różnorodnych tradycji religijnych.

Bibliografia

- Anteil der Befragten, der eine sehr gute oder eher gute Meinung über die folgenden Personen des öffentlichen Lebens hat*, styczeń 2009, www.de.statista.com/statistik/daten/studie/5392/umfrage/beliebte-personen-des-oeffentlichen-lebens/ [dostęp: 3.02.2011].
- Baumann M., Behloul S.M. (Hg.), *Religiöser Pluralismus. Empirische Studien und analytische Perspektiven*, Bielefeld 2005.
- Berlin Vihara Draws Many Westerners*, "Asian Tribune", 4 May 2009, <http://www.buddhistchannel.tv/index.php?id=3,8096,0,0,1,0> [dostęp: 2.02.2011].
- DBU – Kongress 2010*, <http://www.buddhismus-kongress.de/> [dostęp: 4.02.2011].
- Hoet M. den, *One Hundred Years of Buddhism in Hamburg*, "The Buddhist Channel", 11 June 2006, <http://www.buddhistchannel.tv/index.php?id=3,2803,0,0,1,0> [dostęp: 4.02.2011].
- Deutsche Buddhistische Union e.V. Buddhistische Religionsgemeinschaft. Satzung*, http://www.dharma.de/dbu/pdfdocs/info_dbu-satzung.pdf [dostęp: 11.01.2011].
- EIAB. Gruppen-Details*, www.buddhismus-deutschland.de/dbu/frame-set.php?content=http://www.buddhismus-deutschland.de/dbu/gruppen_details.php~id=914 [dostęp: 4.02.2011].
- Europe's Largest Buddhist Centre to be Built in Germany*, 19.11.2010, Deutsche Presse Agentur (DPA), www.buddhistchannel.tv/index.php?id=3,968,0,0,1,0 [dostęp: 20.11.2010].

- Fiedler-Heinen M., *Buddhismus-Zentrum will im Herbst eröffnen*, 22.05.2008, www.rundschau-online.de/html/artikel/1209913598241.shtml [dostęp: 2.02.2011].
- Germans Prefer Dalai Lama to Pope Benedict, Says Study*, "Deutsche Welle", 14.07.2007, www.buddhistchannel.tv/index.php?id=3,4482,0,0,1,0 [dostęp: 3.02.2011].
- Muttodaya Forest Monastery*, www.muttodaya.org/en/main.html [dostęp: 2.02.2011].
- New Resident Monk Appointed for the Berlin Vihara*, "The Buddhist Channel", 7.08.2007, www.buddhistchannel.tv/index.php?id=3,4619,0,0,1,0 [dostęp: 3.02.2011].
- Niemcy: moda na buddyzm*, www.ekai.pl/wydarzenia/x13215/niemcy-moda-na-buddyzm/ [dostęp: 3.02.2011].
- Organe der DBU*, www.dharma.de/dbu/frameset.php?content=http://www.dharma.de/dbu/dbu_organe.html [dostęp: 3.02.2011].
- Perera J., *Berlin Temple to Attract Germans to Sri Lanka*, „Asian Tribune”, 25.03.2008, www.buddhistchannel.tv/index.php?id=3,6096,0,0,1,0 [dostęp: 2.02.2011].
- Perera J., *Buddhism Rising Rapidly in Europe, say Germans*, „The Buddhist Channel”, 25.08.2007, www.buddhistchannel.tv/index.php?id=3,4744,0,0,1,0 [dostęp: 3.02.2011].
- Perera J., *First anniversary of Sri Lanka's Buddhist Mission to Germany*, „Asian Tribune”, 9.02.2007, www.buddhistchannel.tv/index.php?id=3,3713,0,0,1,0 [dostęp: 4.02.2011].
- Perera J., *First Sri Lankan Buddhist Mission to Germany 1957*, „Asian Tribune”, 15.06.2007, www.buddhistchannel.tv/index.php?id=3,4319,0,0,1,0 [dostęp: 3.02.2011].
- The European Institute of Applied Buddhism*, www.roulette404.multiply.com/journal/item/6001 [dostęp: 3.02.2011].
- Theravada Buddhist Community Rises in Herrnschrott*, The Buddhist Channel, 18.07.2008, www.buddhistchannel.tv/index.php?id=3,6829,0,0,1,0 [dostęp: 2.02.2011].
- Thich Nhat Hahn*, www.seaox.com/thich.html [dostęp: 4.02.2011].
- Vorstellung der AG MED in der Homepage des Hauses der Stille*, www.hausderstille.org/0290adb4-9929-47f2-ace9-5ab40ca31646.html [dostęp: 4.02.2011].
- Walker T., *Buddhism in Germany Finding New Adherents*, "Deutsche Welle", 10.10.2007, www.buddhistchannel.tv/index.php?id=3,5133,0,0,1,0 [dostęp: 3.02.2011].

- Weeraratna S., *Spread of Buddhism in Germany*, 15.11.2010, "Lanka Daily News", [www.buddhistchannel.tv/index.php?id= 3,9675,0,0,1,0](http://www.buddhistchannel.tv/index.php?id=3,9675,0,0,1,0) [dostęp: 29.12.2010].
- Wickramaratne R.D., *Berlin Vihare – Gateway of Buddhism to the German world*, "Asian Tribune", 24.06.2007, www.buddhistchannel.tv/index.php?id=3,4369,0,0,1,0 [dostęp: 3.02.2011].
- Wie viele Buddhisten gibt es in Deutschland?*, www.buddhismus.de/07_zahlen.php [dostęp: 11.01.2011].
- Willkommen im Haus der Stille*, www.hausderstille.org/ [dostęp: 4.02.2011].

* * *

Łukasz Kaczmarczyk

Organizacja i specyfika rozwoju mniejszości buddyjskich w Niemczech

Streszczenie

Celem artykułu jest przedstawienie spektrum wspólnot buddyjskich w Niemczech (szczególnie buddyzmu Theravada) poprzez omówienie ich struktury demograficznej i etnicznej oraz wskazanie kluczowych miejsc kultu. Należy zauważyć, że dynamiczny rozwój wspólnot buddyjskich w Niemczech to wynik nie tylko aktywnych działań misyjnych wyznawców buddyzmu, którzy już w latach pięćdziesiątych podejmowali próby tworzenia ośrodków propagowania buddyzmu w tym kraju, lecz także specyficznego klimatu intelektualnego, który sprzyjał poszukiwaniom nowego sensu życia w filozofii Wschodu. Nieprecyzyjne szacunki dotyczące liczby wyznawców buddyzmu w Niemczech nie pozwalają na dokładne określenie stopnia oddziaływania religii buddyjskiej na niemieckie społeczeństwo, lecz systematyczny wzrost liczby organizacji i miejsc kultu buddyjskiego w tym kraju wyraźnie wskazuje na fakt, iż religia ta cieszy się coraz większą popularnością, wpisawszy się już na stałe w krajobraz obecnych w Niemczech tradycji religijnych.

Słowa kluczowe: buddyzm, Niemcy

Łukasz Kaczmarczyk

**The Organisation and Specifics
of the Buddhist Minorities Development in Germany**

Abstract

The present article attempts to portray, by the description of their demographic and ethnic structure and by indicating key cult places, a spectrum of Buddhist communities (especially the Theravada Buddhism) in Germany. It is worth paying attention that the dynamic development of Buddhist minorities in Germany is not only a result of vigorous missionary actions by those Buddhists who already in 1950s attempted to establish centres for Buddhism promotion in the country - but also a specific intellectual climate that was favourable to the Germans seeking a new sense of life in the philosophy of the East. The imprecise estimates regarding the number of Buddhist confessors in Germany do not allow evaluating an accurate degree of influence the Buddhist religion on German society, yet the systematic growth of the number of organisations and places of Buddhist cult in the country - indicates distinctly that the religion is becoming more and more popular, having already inscribed itself into the religious traditions present in the German landscape.

Key words: Buddhism, Germany